

ZAVRŠNE BORBE

Čišćenje Trnovske šume

Rat se sve više približavao svom završetku. Na istočnom i zapadnom frontu već se ratovalo na nemačkoj teritoriji, a sovjetske trupe u Mađarskoj nisu bile više daleko od slovenačke teritorije u Prekomurju. Sremski front se još držao, ali se glavnina naše 4. armije već borila blizu Rijeke. Međutim, situacija u Slovenačkom primorju bila je iz dana u dan sve teža. Neprijatelj je u želji da tu teritoriju pripremi za odbranu od Engleza, Amerikanaca, Rusa i 4. armije svim snagama nastojao da 9. korpus uništi ili bar razbije.

Rezultat posljednje neprijateljeve ofanzivne akcije protiv 9. korpusa u Trnovskoj šumi, koja je poznata pod nazivom »Ribecal III« (»Rübezahl III«) i u kojoj je uzelo učešća oko 7.000 njegovih vojnika, a završila se početkom marta, bila su nova neprijateljeva uporišta (Lažna, Lokve, Cepovan, Lokovec, Arnovo, Grgar, Predmeja, Otlica, Col).

Komanda korpusa se nije pomirila takvim stanjem i odlučila je da energičnim protivudarom ponovo očisti Trnovsku šumu, Cepovansku dolinu i Banjšku visoravan. S tim ciljem je privučena čitava 31. divizija (osim inženjerskog bataljona), a zaštita oslobođene teritorije na području Cerkna poverena je Kosovelovoj brigadi i nekim jedinicama italijanske partizanske divizije »Garibaldi Natizone«.

U planu dejstva 9. korpusa bilo je predviđeno da Bazovička brigada napadne neprijatelja u Predmeji i Otlici (iznad Ajdovščine), Gregorčičeva brigada uporište u Lokvama, Prešernova brigada uporište u Lažni gde se nalazilo oko 100 neprijateljevih vojnika, Gradnikova brigada Cepovan i Vojkova brigada Lokovec iznad Cepovana. Bilo je određeno da zajednički napad gotovo svih brigada 9. korpusa otpočne 16. marta ujutro, ali je naknadno za nekoliko časova bio odgođen zbog najavljivanog učešća savezničke avijacije.

Prešernova brigada se 13. marta okupila u Novakima kod Cerkna i kamionima se prebacila u Dolenju Trebušu, odakle je peške izvršila pokret u Vojsko.

Neobičnim sticajem okolnosti neprijatelj je 16. marta doživeo niz teških udara i poraza. Upravo za taj dan njegova komanda je predvidela pregrupisavanje svojih snaga na tom području. Jedinice, koje je dotle imao u Lokovcu, povukao je u Čeoovan, gde je formirana kolona koja je u svom sastavu imala i četiri topa i koja je rano ujutro krenula putem, koji obavlja dominantni vis Kobilicu iznad Cepovana i vodi za Gorenju Trebušu. Bilo je potrebno da se zaseda, koju je dotle držao na Kobilici, suprotnim padinama spusti na put i primi ulogu prethodnice njegove kolone.

Upravo tada su se između sela Vrše i visa Kobilice spremala dva bataljona Gradnikove brigade da iznenadnim napadom osvoje Kobilicu. Međutim, brojne patrole, upućene u tom pravcu, uskoro su se vratile i izvestile da na Kobilici više nema neprijateljeve zasede. Umesto toga bila je primećena kolona, koja se iz Cepovana kretala pravo prema njihovim položajima. Bataljoni su iznenadnim napadom potpuno razbili kolonu i, pored ostalog naružanja i opreme, zaplenili i tri topa. Jedan top je nešto kasnije u blizini Cepovana zaplenila Vojkova brigada. Neočekivani poraz toliko je demoralisao neprijatelja da se posle napada još i savezničkih aviona nije više organizovano branio, već su njegovi vojnici u panici bežali dolinom prema Grgaru i Gorici.

Prešernova brigada je krenula u pravcu Lažne u pola tri časa ujutro, ali je zbog dubokog snega na cilj stigla prilično kasno. Bataljoni su odmah krenuli u napad i pri-

nudili neprijatelja na povlačenje prema Lokvama. U toku borbe neprijatelj je izgubio 6 vojnika, a oko 10 ih je bilo ranjeno. Od naših je poginuo jedan, a ranjena su bila dva borca.

Sledećeg dana Prešernova brigada je dobila zadatak da preko Lokvi krene na Trnovo i organizuje odbranu Trnovske šume iz pravca Gorice. To je bilo učinjeno i 1. bataljon je poseo položaje u rejonu Trnovo, 2. bataljon u rejonu Voglarji i 3. bataljon u rejonu Sedovec. Na desnom krilu nalazila se Gradnikova brigada, dok je Vojkova brigada još bila na Banjskoj visoravni.

Na tim položajima naše jedinice je zatekla i poslednja velika neprijateljeva ofanziva »Vinterende« (»Winterende«) — Završetak zime.²⁰⁷

Poslednja velika neprijateljeva ofanziva, jedna od najvećih u Slovenačkom primorju u odnosu na veličinu teritorije koju je ona zahvatila i snaga koje su bile u njoj angažovane, imala je, u stvari, dva posebna dela. U prvom delu, koji nosi naziv »Frilingsangang« (»Frühlingsangang«) — »Početak proleća«, učestvovalo je oko 15.000 neprijateljevih vojnika, a ofanziva je obuhvatala Jeloviču, područje Selške i Poljanske doline, područje Cerčna i Šebreljsku visoravan. Ona je otpočela 19. marta, a završila se 5. aprila. Međutim, neprijateljeva komanda je već u toku trajanja ovih dejstava jedan deo snaga prebacila u Trnovsku šumu radi ojačanja snaga koje su istovremeno izvodile ofanzivu protiv glavnine 9. korpusa.

²⁰⁷ IIRP, fase. 280a-I (mesečni vojni izveštaj štaba 31. divizije od 24. 3. 1945); Milan Trušnovec, Opatija (relacija štaba 31. divizije od 19. 3. 1945. i relacija štaba Prešernove brigade od 14. 4. 1945); IIRP, fase. 276-VI (telegrami štabova 31. divizije i Prešernove brigade od 16. i 17. 3. 1945); IIRP, fase. 280a-I (vojni izveštaji oper. odseka 31. divizije od 16. i 17. 3. 1945); IIRP, fase. 74-11 (informacijski izveštaji obav. centra 31. divizije od 14—18. 3. 1945); IIRP, fase. 276a-I (mesečni izveštaj štaba Prešernove brigade od 20. 3. 1945); IIRP, fase. 280a-I (izveštaj obav. centra Prešernove brigade od 16. 3. 1945); IIRP, fase. 75-1 (situacijski izveštaji obav. centra Prešernove brigade od 16. i 17. 3. 1945); Nograškov dnevnik; Sulinov dnevnik; SUB NOR Slovenije (sećanja Franca Rehara); Stanko Petelin: »Osvoboditev Slovenskega primorja«, Ljubljana 1963, str. 99—106.

Stab i radio-telegrafisti Prešernove brigade

Prodorom borbene grupe »Blank« 20. i 21. marta iz Idrije, duž reke Idrijca i dalje prema Bukovu i jakih zaseda koje je ova grupa (sastavljena od jedinica 10. SS policijskog puka, 3. bataljona 15. SS policijskog puka i dva bataljona 1. srpskog dobrovoljačkog korpusa) ostavljala za sobom, oslobođena teritorija je bila prepolovljena i ujedno prekinute sve veze između Čerkna i Trnovske šume.

Drugi deo neprijateljeve ofanzive (»Vinterende«) zahvatio je Trnovsku šumu, Cepovansku dolinu, Banjsku visoravan, Šentviškogorsku visoravan i rejon Vojsko. I tu je neprijateljeva aktivnost otpočela 19. marta. Međutim, u prvim danima ona je bila manje intenzivna, a na nekim pravcima i veoma slaba da bi kasnije, dolaskom novih snaga, neprijateljev pritisak postajao sve žešći i obruč oko okruženih snaga 9. korpusa sve uži.

U drugom delu ofanzive učestvovala su sledeće neprijateljeve snage:

— Borbena grupa »Blank« na liniji Idrija — Reka utvrdila se na levoj obali Idrijice (Masora — Jagršče — Šebrelje) i dalje na liniji Reka — Bukovo — Grahovo.

— Na liniji Crni vrh iznad Idrije — Col — Ajdovščina — Gorica protezali su se blokadni položaji, posednuti snagama četničke Dinarske divizije, italijanskih policijskih jedinica, 1. slovenačkog udarnog puka²⁰⁸ i jednog bataljona 2. kozačkog puka.

— Iz Gorice u pravcu Trnova nastupala je borbena grupa »Bikovski« (»Bikowsky«) čije jezgro je bio 2. kozački puk (bez jednog bataljona).

— Preko Banjske visoravni nastupala je borbena grupa »Han« (»Hahn«) sa jezgrom 24. brigade kraških lovaca.

U svim tim jedinicama i grupama nalazilo se oko 23.000 ljudi, a u poslednjoj fazi ofanzive ukupan broj učesnika brojao je već preko 30.000 ljudi.

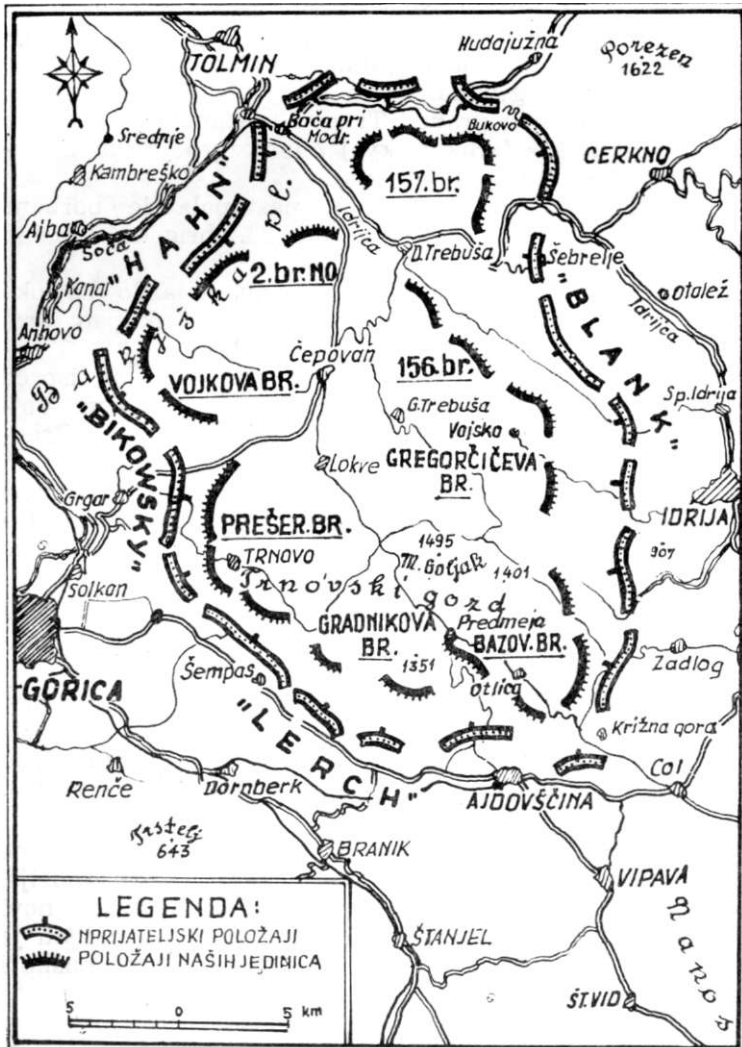
Od naših snaga u tom obruču branile su se ispred Cola Bazovička brigada ojačana jednim bataljonom Vojkove brigade; u širem rejonu Trnova Prešernova i Gradnikova brigada; na Banjskoj visoravni Vojkova brigada (bez jednog bataljona) i 2. brigada narodne odbrane; na Šentviškogorskoj visoravni italijanska brigada »Gvido Pičeli«; u rejonu Vojsko Gregorčičeva brigada, italijanska brigada »Bruno Buoci« i udarna četa 31. divizije.

U svim tim operativnim jedinicama bilo je oko 3.000 boraca, a najmanje toliko, ako ne i više, bilo je i pripadnika raznih pozadinskih jedinica i ustanova.

Prešernova brigada 18. i 19. marta nije imala neposredne kontakte sa neprijateljem. Noću 19/20. marta brigada je izmenila raspored svojih bataljona (1. bataljon je poseo položaje u Krnici, 2. bataljon u rejonu Trnovo i 3. bataljon u rejonu Voglarji).

Dvadesetog marta 2. bataljon je sačekao iz neposredne blizine neke izviđačke delove četničke Dinarske divizije, iznenađajući ih napao i potpuno razbio. Nešto kasnije i novi pokušaj neprijatelja završio se kao i prvi. Na bojištu je ostalo pet mrtvih četnika, a zaplenjeno je četiri puške i jedan šarac«.

²⁰⁸ primorsko domobranstvo je bilo krajem 1944. godine sastavljeno od četiri bataljona od kojih je kasnije formiran »1. slovenački udarni puk«. Početkom marta 1945. njegov štab se nalazio u Ajdovščini, a štabovi bataljona u Colu, Ajdovščini i Vipavi.

Borba brigade u proletnjoj neprijateljskoj ofanzivi kod Trnova

Sledećeg dana 2. bataljon je imao sukob sa grupom od 150 četnika i kozaka. Kada su oni pokušali da zaobiđu njegove položaje, napala ih je u bok jedna četa 1. bataljona i potisnula u dolinu. Tom prilikom bila su ubijena tri i ranjena tri neprijateljeva vojnika. Istog dana ispred položaja Prešernove i Gradnikove brigade počela se okupljati glavnina 2. kozačkog puka. Naročito mnogo vojnika primećeno je u Ravnici. Prešernova brigada je otvorila minobacačku vatru po tom selu i njihova vatra je, prema kasnije prikupljenim podacima, ubila sedam i ranila šest neprijateljevih vojnika.

Mada je neprijatelj u svojoj aktivnosti 22. marta bio veoma oprezan i ograničavao se samo na manje izviđačke akcije i artiljerijsku vatru, on je i u toku toga dana izgubio desetak svojih vojnika.

Dvadeset trećeg marta neprijatelj je sređivao podatke do kojih je došao osmatranjem i nasilnim izviđanjem i pripremao se za napad, koji je bio planiran za idući dan. To se dogodilo upravo u trenutku kad je komanda korpusa, zanoseći se neaktivnošću neprijatelja na tom sektoru, noću 23/24. marta oslabila odbranu naređujući Gradnikovoj brigadi da dva bataljona odmah uputi Bezovičkoj brigadi u pomoć. U zamenu za ove bataljone na desno krilo Prešernove brigade stigao je sa Banjske visoravni 2. bataljon Vojkove brigade. Borci Vojkove brigade su stigli skoro u momentu otpočinjanja napada. Bili su umorni i sa terenom se još nisu dobro upoznali. Pored toga, na frontu, gde je neprijatelj napadao pod jedinstvenom komandom, na našoj strani su se borile tri jedinice (Prešernova brigada, 2. bataljon Vojkove brigade i 1. bataljon Gradnikove brigade) bez dovoljno organizovanog sadejstva.

Neprijatelj je krenuo u napad u pet časova ujutro posle kratke i snažne artiljerijske pripreme i uz podršku pet tenkova. Najveći pritisak je izvodio prema spoju 3. bataljona Prešernove brigade i 2. bataljona Vojkove brigade. Njegove snage su brojale oko 2.100 ljudi. Od toga je na položaje Prešernove brigade napadalo 1.500, a na bataljone Vojkove i Gradnikove brigade oko 600 ljudi.

Treći bataljon Prešernove brigade je odbio prvi napad neprijatelja, ali kada je njegov desni sused popustio, neprijatelj je to iskoristio i 3. bataljon napao u bok. Zem-

ljište je bilo veoma nepodesno za odbranu i neprijatelj je to iskorišćavao za prikriveno prilaženje i obilaženje naših položaja. Zato se moralo pristupiti postepenom povlačenju u unutrašnjost Trnovske šume gde su bili još slabiji uslovi za organizovanje odbrane. Stoga je povlačenje izvršeno čak u rejonu Mala Lažna na raskrsnici puteva između Lokvi i Predmeje. Severno od puta je poseo položaje 1. bataljon, a južno 3. i 2. bataljon.

Takav raspored je bio privremen, s obzirom na to da su se Prešernovoj brigadi u toku dana priključila dva bataljona Vojkove brigade — 2. i 1. bataljon koji su se pod pritiskom 24. brigade kraških lovaca morali povući sa Banjške visoravni. Zato je 1. bataljon Prešernove brigade bio upućen na desno krilo (u Krnicu), u sredini su bili 2. (k. 1245) i 3. bataljon (k. 1233), a severno od puta Lokve — Predmeja oba bataljona Vojkove brigade (k. 1263 i 1090).

U toku sledeća dva dana neprijatelj, koji je poseo Lokve, nije u pravcu Male Lažne ispoljavao nikakvu aktivnost.

Do kraćeg predaha je došlo i na ostalim sektorima. Izgleda da je neprijatelj prikupljao dopunske snage za konačni udar. Ispred Cola su se vodile naročito oštre borbe za Sinji vrh, koji je u tim danima šest puta promenio vlasnika. Sa područja Cerkna, u rejonu Črnog vrha iznad Idrije, stigao je veći deo borbene grupe »Dipelhofer« (domobranski 2. bataljon, neka grčka kvislinška jedinica, delovi domobranskih garnizona iz Dolomita, delovi esesovske podoficirske škole iz Ljubljane i neka ruska kvislinška jedinica) i pripremao se za prodor u pravcu Sinjeg vrha.

Na osnovu takve situacije komanda korpusa je rešila da na odseku Col — Crni vrh, iznad Idrije, stvori jaku formaciju radi kasnijeg proboja prema Postojni i, prema potrebi, dalje preko železničke pruge u Notranjsko. S tim ciljem je naredila da se oba bataljona Vojkove brigade, koji su dotle bili na desnom krilu položaja Prešernove brigade između Lokvi i Predmeje, prebace u Otlicu. To je učinjeno 28. marta.

Takvom odlukom komande korpusa Prešernova brigada se našla u vanredno teškoj situaciji jer su joj na taj način odbrambeni položaji bili ponovo jako prošireni. Ko-

manda brigade je zato 1. i 3. bataljon ostavila na starim položajima, a 2. bataljon uputila severno od ceste Lokve — Predmeja i jedinicama naredila krajnju opreznost.

Neprijateljeva borbena grupa »Bikovski« poduzela je 29. marta nov naĐad na položaje Prešernove brigade. Nastupala je sa tri kolone: centralnom uz pratnju četiri tenka nastupala je duž puta Lokve — Mala Lažna — Predmeja, druga kolona se kretala preko Lažne i pokušala je da obiđe položaje 2. bataljona sa severa, a treća kolona je nastupala preko sela Nemci sa namerom da obiđe levo krilo 3. bataljona. Svaka od tih kolona imala je po 200—250 ljudi. Prešernova brigada, a naročito 2. bataljon, pružili su neprijatelju jak otpor. Ipak, morali su se povući i neprijatelju prepustiti raskrscopicu puteva Malu Lažnu. U toku noći brigada je snagama 2. i 3. bataljona organizovala protivnapad i neprijatelja odbacila iz Male Lažne prema Lokvama. Međutim, i neprijatelj poduzima protivnapad i ponovo ovladava raskrscopicom. Posle ovog brigada se prema naređenju komande divizije povukla u Predmeju.

Situacija u kojoj se našla glavnina 9. korpusa 29. i 30. marta bila je veoma kritična. Neprijatelj, naime, nije krenuo u napad samo iz pravca Lokve, već i iz Črnog vrha iznad Idrije, gde je osvojio Malu goru i Črni rob, a isto tako i iz Čola prema Ottici, gde mu je uspelo da osvoji dominantnu kotu Sinji vrh.

Na osnovu takve situacije komanda korpusa je odlučila da se 31. marta noću jedinice i ustanove u neprijateljevom obruču probiju u tri pravca:

— 31. divizija sa ranjenicima i bolesnicima pored Črnog vrha iznad Idrije prema Postojni;

— 30. divizija sa štabom korpusa i raznim drugim jedinicama i ustanovama u pravcu Mrzla rupa, Vojsko, Čerkno;

— dve italijanske brigade preko Trnovske šume na Banjšku visoravan.²⁰⁹

²⁰⁹ IIRP, fase. 276a-VI (zapovesti štaba 31. divizije od 25. i 28. 3. 1945); IIRP, fase. 280a-I (mesečni vojni izveštaj 31. divizije od 24. 3. 1945; vojni izveštaji oper. odseka 31. divizije za 16, 19—22. 3. 1945); Milan Trušnovec, Opatija (izveštaj oper. odseka 31. divizije od 25. 2. 1945. do 5. 4. 1945; relacija štaba Prešernove brigade od 14. 4. 1945); IIRP, fase. 276a-I (mesečni izveštaj štaba Prešernove

Proboj na sektor Postojne

Dok su prva i treća kolona naišle na međuprostore koje neprijatelj nije branio i kontrolisao i kroz koje su se gotovo bez ispaljenog metka izvukle iz okruženja, dotle je druga kolona u kojoj se nalazila i Gradnikova brigada²¹⁰ u zoru 1. aprila naišla u rejonu Vojsko na položaje, posednute četnicima, nedičevcima i nemačkim vojnicima, pa je uspela da se probije tek po cenu velikih gubitaka.

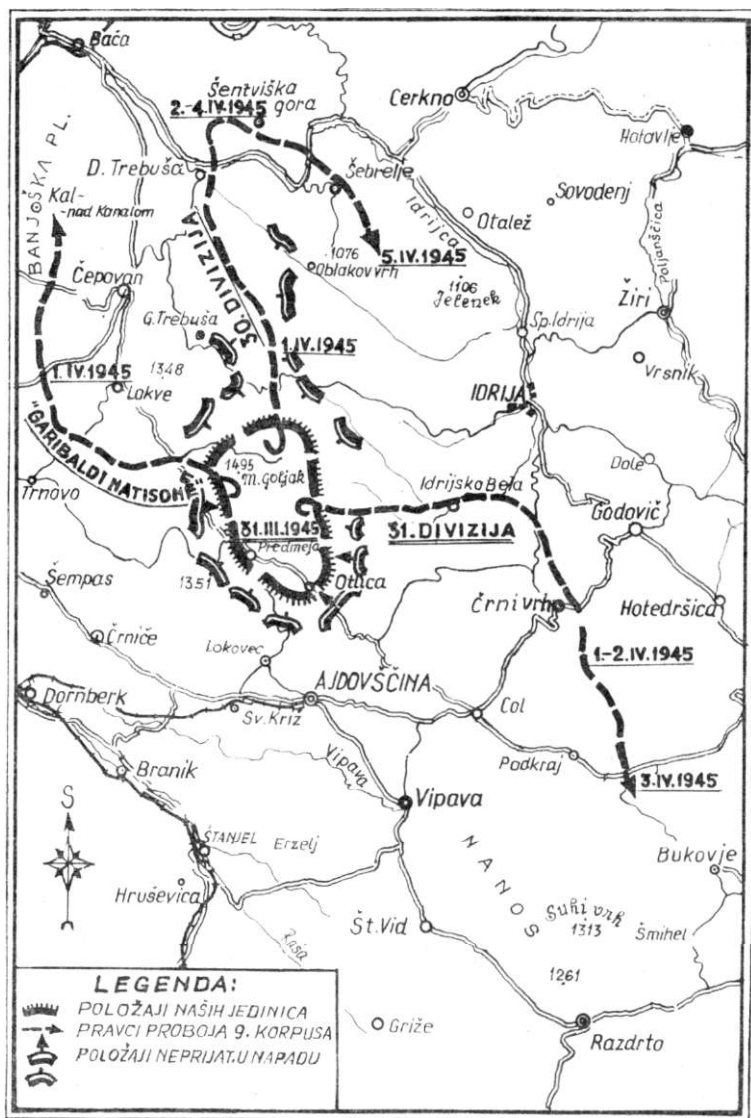
Kolona 31. divizije (Prešernova i Vojkova brigada, štab divizije sa samostalnim jedinicama i oko 100 ranjenih i bolesnih iz raznih jedinica) izvukla se iz neprijateljevog obruča bez veće borbe. Neprijatelju je iz jedne dešifrovane depeše bio poznat pravac našeg proboja.²¹¹

Međutim, komanda divizije je u poslednji čas promenila prvobitnu odluku i rešila da se proboj izvrši u sasvim drugom pravcu, od Tisovca severnim padinama Zajcovog hriba i neposredno iznad klisure Idrijske Bele prema Idrijskom logu, a odatle istočno od Crnog vrha iznad Idrije prema Javorniku. To je bila veoma riskantna odluka. Ali, riskantnost odluke bila je ujedno i njeno preimućstvo. Neprijatelj nije očekivao da će se partizani probijati tim pravcem, pa ga zato nije ni osiguravao. Upravo na to je računala i komanda 31. divizije. Na takvo rešenje je bila, uostalom, upućena i zato što su jedinice ostale gotovo bez municije i nisu bile u stanju da se upuštaju u bilo kakve veće borbe.

brigade od 20. 3. 1945; situacijski izveštaji oper. odseka Prešernove brigade za 21, 23—25. i 27—29. 3. 1945); IIRP, fase. 280a-I (izveštaj obav. centra Prešernove brigade od 18. 3. 1945); IIRP, fase. 75-1 (situacijski izveštaji obav. centra Prešernove brigade od 18, 19, 21, 22, 25, 27. i 28. 3. 1945); Sulinov dnevnik; SUB NOR Slovenije (sećanja Franca Rehara); »Osvoboditev Slovenskega primorja«, str. 128—148; IIRP, d.a., fase. 281-IV (dnevni izveštaj org. štaba slov. domobranstva za 3. 4. 1945); IIRP, mikroteka, film 7, snimci 51 i 53 i film 8, snimak 382.

²¹⁰ Gradnikova brigada je zakasnila i zato se umesto koloni sa jedinicama 31. divizije priključila koloni sa jedinicama 30. divizije.

²¹¹ Na osnovu toga je Momčilo Đujić, komandant četničke Divnarske divizije, 30. marta posebno upozorio svoje jedinice na odseku Col, Crni vrh iznad Idrije (tu su verovatno bile brigade Ličkog korpusa) na mogućnost proboja partizanskih snaga u tom pravcu.

Proboj 9. korpusa

Na čelu kolone, koja se formirala u rejonu Tisovca, bila je Prešernova brigada, u sredini štab divizije sa svojim jedinicama i ranjenici i na začelju Vojkova brigada. U Prešernovoj brigadi bile su formirane posebne grupe bombaša sa zadatkom da odmah jurišaju na svaku neprijateljevu zasedu, koja bi im se isprečila na putu. Kolona je krenula na put 31. marta u devet časova noću. Veza između pojedinih delova dosta dugačke kolone često se kidala. Zato se kolona sporo kretala, mada su joj put osvetljavale rakete sa susednih neprijateljskih položaja na jednoj i drugoj strani Idrijske Bele. Treba priznati da je kolona imala i nešto sreće: kada je prethodnica Prešernove brigade ušla u Idrijski log, saznala je da su se u selu sve dotle nalazili domobrani, a povukli su se jedan do dva časa pre dolaska partizana.²¹²

Zatim je kolona u velikom luku obišla sa istočne strane Crni vrh iznad Idrije da bi zatim produžila u zapadnom pravcu prema Javorniku. Prilikom prelaska puta Crni vrh iznad Idrije — Godovič na zasedu 2. bataljona, koja je osiguravala kolonu, iznenada je naišao jedan kamion sa domobranskim vojnicima. Zaseda je otvorila vatru i ranila šofera. Kamion je produžio nekoliko stotina metara, a zatim udario u stenu pored puta. Tom prilikom bila su ubijena četvorica, a ranjeno pet domobranskih vojnika.²¹³

Nakon dvanaestoeasovnog marša kolona je stigla na svoj cilj, na planinu Javornik. Tada se već moglo konstatovati da je velika neprijateljeva prolećna ofanziva za jedinice koje su se nalazile u toj koloni završena.

Neprijateljeva ofanziva, uzeto u celini, nije postigla svoj cilj. Mada je 9. korpus pretrpeo dosta teške gubitke (ceni se da je u toku ofanzive ubijeno, ranjeno ili je nestalo oko 1.500—2.000 ljudi), ipak on nije bio ni uništen ni razbijen. Najosetnije gubitke imale su jedinice 30. divizije

²¹² Taj zadatak se slaže sa navodima u domobranskoj dokumentaciji iz koje se može zaključiti da se domobranski 2. bataljon, koji se isto tako nalazio u sastavu borbene grupe »Dipelhofer«, često premeštao i da je zbog toga u obruču dolazilo do praznina kroz koje su se partizani mogli izvući.

²¹³ IIRP, d.a., fase. 281-IV (dnevni izveštaj org. štaba slov. domobranstva za 3. 4. 1945).

i Gradnikova brigada. Nema preciznih podataka o gubicima Prešernove brigade u pomenutom periodu ali, sudeći prema izveštajima iz kojih se vidi da je njeno brojno stanje u početku i na završetku neprijateljeve ofanzive bilo otprilike isto (oko 400 ljudi), može se zaključiti da njeni gubici nisu bili veliki.

Činjenica da je 9. korpus bio u stanju da već desetak dana posle završene neprijateljeve ofanzive u sadejstvu sa glavninom 4. armije JA pređe u protivofanzivu u nameri da u potpunosti očisti od neprijatelja teritoriju Slovenske primorja, najrečitije dokazuje da je neprijatelj uzaludno angažovao, u periodu od 20 dana, oko 30.000 svojih ljudi protiv snaga 9. korpusa u vreme kada su se borbe sa jedinicama Crvene armije već vodile u Prekomurju, a sa glavninom 4. armije JA kod Rijeke. To ujedno dokazuje sav značaj dejstvovanja 9. korpusa na tom delu ratišta.²¹⁴

U rejonu planine Javornik naše su se jedinice odmarale čitav dan da bi 2. aprila produžile dalje prema Postojni. Mada je neprijatelj saznao za proboj partizanske kolone od 400 do 500 ljudi iz svog obruča²¹⁵, nije više imao vremena da preduzme odgovarajuće mere, s obzirom na to da je kolona 31. divizije već u popodnevnim časovima napustila Javornik i u toku noći stigla u šume iznad Bukovja.

Sva veća sela u rejonu Postojne bila su puna nedičevaca iz 1. srpskog dobrovoljačkog korpusa, čiji se štab nalazio u Postojni zajedno sa štabom 1. puka. Pored toga, u Postojni se nalazio i štab nemačkog 139. puka 288. divizije. Treba pomenuti još 503. Gosenski četnički korpus, čiji štabovi brigada su se nalazili u Stanjelu na Krasu, St. Vidu, Razdrtom i Senoječama i 502. lički četnički korpus

²¹⁴ IIRP, fase. 280-1 (vojni izveštaj štaba 31. divizije od 16. 4. 1945); Milan Trušnovec (relacija štaba Prešernove brigade od 14. 4. 1945); IIRP, fase. 276a-I (izveštaj oper. odseka Prešernove brigade za 1. 4. 1945); Šulinov dnevnik; SUB NOR Slovenije (Sečanja Franca Rehara); »Vojaški informator« 4-1966/67 (Franjo Kranjc: »Kako se je 31. divizija v zadnji sovražnikovi ofenzivi izmuznila iz obroča«); Gradnikova brigada«, str. 490—500; »Osvoboditev Slovenskega primorja«, str. 148—166; IIRP, d.a., fase. 281-IV (dnevni izveštaj org. štaba slov. domobranstva za 3. 4. 1945).

²¹⁵ IIRP, mikroteka, film 15, snimak 331.

sa štabom korpusa u Vipavi i štabovima brigada u Vipavi, Sv. Križu iznad Ajdovščine, Podkrajku i Crnom vrhu iznad Idrije, kao i domobranski »1. slovenački udarni puk« u Ajdovščini. To znači da se oko Nanosa, u čijoj blizini se u sledećim danima zadržavala Prešernova brigada, nalazilo oko 10.000 neprijateljevih vojnika.

Neprijatelj je imao (nije poznato da li su tamo bili četnici ili nedićevci) garnizon i u Bukovju. Stoga je bilo odlučeno da 4. aprila 2. i 3. bataljon Prešernove brigade napadnu neprijatelja i izbace ga iz sela. Neprijatelj je posle našeg juriša pobeo iz sela. Sva pažnja neprijatelja u rejonu Postojne bila je te noći koncentrisana na ovu borbu, te je to bilo iskorišteno za prebacivanje ranjenika preko pruge Postojna — Trst. Taj zadatak je bio poveren bataljonima Vojkove brigade, koji su ih pratili do cilja. Prilikom prelaska glavnog puta i pruge osigurali su ih i delovi 2. i 3. bataljona Prešernove brigade.

Neprijatelj je na zauzimanje Bukovja odmah reagovao. Sledećeg dana, 5. aprila, protiv Prešernove brigade u rejonu Otavnik i Šajevka, iznad Bukovja, bilo je upućeno oko 600 četnika, Nemaca i domobrana. Neprijatelj je napadao uz jaku podršku artiljerije i minobacača i koristeći pošumljenost uspeo je da se probije našim borcima iza leđa. Na više mesta došlo je do borbe prsa u prsa.

Jedinice Prešernove brigade su se ipak zadržale na položajima do noći, a tada su se povukle u šumu. O žestini borbe, koja se vodila toga dana, svedoče i podaci o relativno velikim gubicima na obe strane. Prešernova brigada je izgubila 8 boraca²¹⁶, a 7 ih je bilo ranjeno. Na neprijateljevoj strani poginulo je, sudeći prema našim podacima, oko 30 ljudi (među njima i po jedan kapetan i poručnik).

U toku noći brigada je posela nove položaje, i to 1. bataljon na Debelom vrhu, 2. bataljon na Bukovcu (k. 1181) i 3. bataljon u šumama severozapadno od Bukovja.

Sedmog aprila došlo je do novih borbi sa četnicima. Neprijatelj je u napad poslao Lički korpus iz Vipavske doline preko Podkraja, a iz suprotne strane (od Bukovja

²¹⁹ Od toga su četvorica još živi pali u ruke četnicima, koji su ih strahovito mučili.

prema Hrušnici) nastupao je Bosanski korpus. Prešernova brigada je izbegavala borbu i izvlačila se ispod neprijateljevog udara, s obzirom na to da je ostala bez municije. Četnici su naišli na bataljon Vojkove brigade, koji se tada nalazio jugoistočno od Hrušice, ali je i on uspeo da se izvuče i priključi Prešernovoj brigadi, koja se vratila na stare položaje u rejon Otavnik, Srebrnjak i Sajeвка iznad Bukovja.

Dva-tri dana kasnije iz Notranjskog su se vratila dva bataljona Vojkove brigade. To je bilo značajno ne samo zbog toga što je komanda divizije raspolagala sa dva bataljona više već su oni iz Notranjskog doneli i dovoljne količine municije za ostale bataljone.

Posle 11. aprila na položajima Otavnik — Sajeвка — Sv. Lovrenc ostale su jedinice Vojkove brigade, dok se Prešernova brigada prebacila severno od puta Col — Podkraj — Hrušica — Kalce. Njen 1. bataljon zauzeo je položaje u rejonu Javornik sa zadatkom da kontroliše pravac prema Crnom vrhu iznad Idrije, 2. bataljon je poseo položaje na Sv. Duhu iznad Podkraja a 3. bataljon na Streliškom vrhu iznad Hrušice.

U toku 12. i 13. aprila vođene su veoma teške borbe na položajima Vojkove brigade. Do manjeg okršaja sa jednom grupom neprijateljevih vojnika došlo je i kod 3. bataljona Prešernove brigade, ali je ona bila odbačena.

To su bile i poslednje borbe, koje su jedinice 31. divizije vodile na tom sektoru. Komanda 9. korpusa je, naime, komandi 31. divizije naredila da se sa Prešernovom i Vojkovom brigadom odmah vrati u rejon Vojsko i Mrzla rupa radi izvršenja novih zadataka. S tim ciljem Prešernova brigada je bila već 16. aprila upućena na suprotnu stranu puta Col — Crni vrh iznad Idrije sa zadatkom da u rejonu Spik (k. 996), Kamen (k. 1078), Spičasti vrh (trig. 1127) organizuje prihvatač Vojkove brigade. To je brigada posle manjih sukoba sa delovima četničkih i domobranskih jedinica i učinila, a zatim zajedno sa Vojkovom brigadom i štabom divizije pored Zadloga produžila u Mrzlu Rupu.²¹⁷

²¹⁷ IIRP, fase. 276a-I (telegrami štaba 31. divizije od 8, 13, 16. i 17. 4. 1945); IIRP, fase. 280a-I (mesečni operativni izveštaj štaba 31. divizije od 24. 4. 1945; vojni izveštaj oper. odseka 31. divizije

Neprijatelj je bio ubeden da su poslednjom njegovom ofanzivom partizanske snage potpuno razbijene i da mu od njih ne preti više nikakva opasnost, tako da je na nekadašnjoj partizanskoj oslobođenoj teritoriji ostavio relativno male garnizone (u Zavrhu 85, Puštalama 100, Lokovcu 80, Podlaki 150 ljudi itd.). Oni se nisu ni utvrđivali niti preduzimali radi svog osiguranja druge odgovarajuće mere. Mada su ovi garnizoni bili slabi, ipak su snagama 9. korpusa sprečavali posedanje zapadne i južne ivice Trnovske šume i dalje nastupanje prema Gorici i Trstu. Sada je za to već bilo vreme, s obzirom na to da su trupe zapadnih saveznika posle proboja »gotske linije« bez ikakvog otpora nastupale kroz severnu Italiju prema Pijavi i Soči i da snage 4. armije JA samo što nisu probile odbrambenu liniju nemačkog 97. armijskog korpusa između Riže i Snežnika.

Bliži zadatak 9. korpusa je bio da Trnovsku šumu i Banjšku visoravan očisti od neprijatelja. Radi toga je bilo predviđeno da Bazovička brigada osvoji Zavrh, Vojkova brigada Lokovec i Puštale i Gradnikova brigada Podlaku na Banjškoj visoravni, a napad da osiguravaju Gregorčičeva brigada iz pravca Predmeje, Kosovelova brigada iz pravca Idrije i Prešernova brigada iz pravca Gorice.

Prešernova brigada je nove položaje posela noću 20/21. aprila, i to sa 1. bataljonom na Sv. Danijelu, 2. bataljonom na Sv. Gabrijelu i 3. bataljonom u rejonu Rijavci. Na njenom desnom krilu je posela položaje Bazo-

od 16. 4. 1945); Milan Trušnovec (relacija štaba Prešernove brigade od 14. 4. 1945); IIRP, fase. 276a-I (informativni izveštaj oper. odseka Prešernove brigade za 1—3, 5—9. i 11—14. 4. 1945); IIRP, fase. 74-11 (informativni izveštaji obav. centra 31. divizije od 9. i 13. 4. 1945); IIRP, fase. 75-1 (mesečni izveštaj obav. centra Prešernove brigade od 28. 4. 1945; situacijski izveštaj obav. centra Prešernove brigade od 16. 4. 1945); Sulinov dnevnik; IIRP, fase. 91-11 (Tone Pogačnik Marij: »Godba 31. divizije pregnala četnike iz Bukovja«); SUB NOR Slovenije (sećanja Franca Rehara i Janeza Cegnara); »Osvoboditev Slovenskega primorja«, str. 22—26 i 167—168; IIRP, d.a., fase. 281-IV (dnevni izveštaj org. štaba slov. domobranstva za 8. 4. 1945); IIRP, mikroteka, film 15, snimak 331.

vička brigada kojoj je već u toku noći uspelo da izbací neprijatelja iz Zavrha. Uspešno su se završili i napadi Vojkove brigade na Lokovec i Puštale i Gradnikove brigade na Podlaku. U toku sledećih nekoliko dana najžešće borbe su se vodile na Banjškoj visoravni. Odbrana Banjške visoravni je ujedno značila i odbranu doline Soče, a tim pravcem već je počelo povlaćenje neprijateljevih pozadinskih ustanova i jedinica u Nemačku. Prešernova brigada u to vreme nije imala neposrednog kontakta sa neprijateljem. Na njenom desnom krilu više nije bila Bazovička brigada, koja je ojačana 3. bataljonom Gradnikove brigade krenula u napad na nemačko-domobranska uporišta u Predmeji i Otlici, već Gradnikova brigada.

Iz Vipavske doline stizala su obaveštenja da su putevi krcati nedićevcima i četnicima, koji se povlače u zapadnom pravcu prema Gorici, u susret Englezima i Amerikancima. Da bi se neprijatelj osigurao od partizanskih napada iz Trnovske šume, povremeno je skrivenim stazama upućivao u unutrašnjost šume veće grupe četnika. Stoga je Gradnikova brigada dobila zadatak da pretraži jugozapadni deo Trnovske šume i uništi neprijatelja, a jedinice Prešernove brigade da se prebace na liniju Zagorje — Podgozd — Trnovo — Krnica.

Da bi neprijatelj osujetio partizanski prodor u Vipavsku dolinu i Goricu, 25. aprila, otpočeo je jak napad na položaje Prešernove brigade. Položaje 1. bataljona u rejonu Zagorje i 2. bataljona u rejonu Podgozd napalo je oko 300 neprijateljevih vojnika, pre svega četnika, uz jaku minobacačku i artiljerijsku podršku. Borbe su se vodile čitavo popodne sa izmeničnom srećom da bi na kraju neprijatelj uspeo da probije položaje i prinudi jedinice 1. i 2. bataljona na povlaćenje u selo Nemci, na putu Trnovo — Lokve.

U toku noći neprijatelj je dobio pojačanje²¹⁸, ali 26. aprila je i pored toga doživeo težak poraz. Jedna kolona policajaca iz Podgozda krenula je u pravcu Kamenog brega (trig. 910) kod sela Nemci, koje je bilo posednuto

²¹⁸ Iz naših obaveštajnih podataka može se zaključiti da su u borbama učestvovali delovi 10. SS policijskog puka, oko 400 četnika koji su došli iz Krasa i verovatno delovi italijanskih policijskih pukova »Gere« (»Görz«) i »Triest«.

2. bataljonom Prešernove brigade. Preko puta su se nalazili položaji 1. bataljona iste brigade. Nemačka kolona se tako našla između dve vatre. Vatrenom naletu je usledio juriš boraca 1. i 2. bataljona, a njima su se priključili i borci Vojkove i Gradnikove brigade, po jedan bataljon, koji su se našli u blizini. Neprijatelj je bio odbačen i naše jedinice su ponovo izbile na stare položaje duž linije Podgozd — Trnovo — Krnica.

U tim borbama u Prešernovoj brigadi ubijeno je 5 i ranjeno 9 boraca, a neprijatelj je izgubio, prema našim izveštajima, oko 50 ljudi.

Međutim, u Trnovu se još uvek nalazio neprijatelj. Stoga su jedinice Prešernove brigade i jedan bataljon Gradnikove brigade 27. aprila napale i to poslednje uporište neprijatelja u Trnovskoj šumi (Predmeja i Otlica bile su od strane jedinica Bazovičke, Gregorčičeve i Gradnikove brigade osvojene dan ranije) i posle veoma oštrih borbi, u kojima je bio zaplenjen i jedan top, prinudile neprijatelja na povlačenje u Goricu. U tim borbama poginulo je 6 i bilo ranjeno 7 boraca Prešernove brigade, dok je na neprijateljskoj strani bilo izbačeno iz stroja 16 vojnika.

Time je 27. aprila, posle sedmodnevnih borbi, bila završena prva etapa protivofanzive 9. korpusa, a sledila je druga etapa radi konačnog oslobođenja Gorice, Trsta i Slovenačkog primorja u celini.²¹⁹

Oslobođenje Gorice

Poslednju etapu borbi za oslobođenje Slovenačkog primorja otvorila je, u stvari, 20. divizija koja je na desnom krilu 4. armije JA obišla neprijateljeve odbrambene

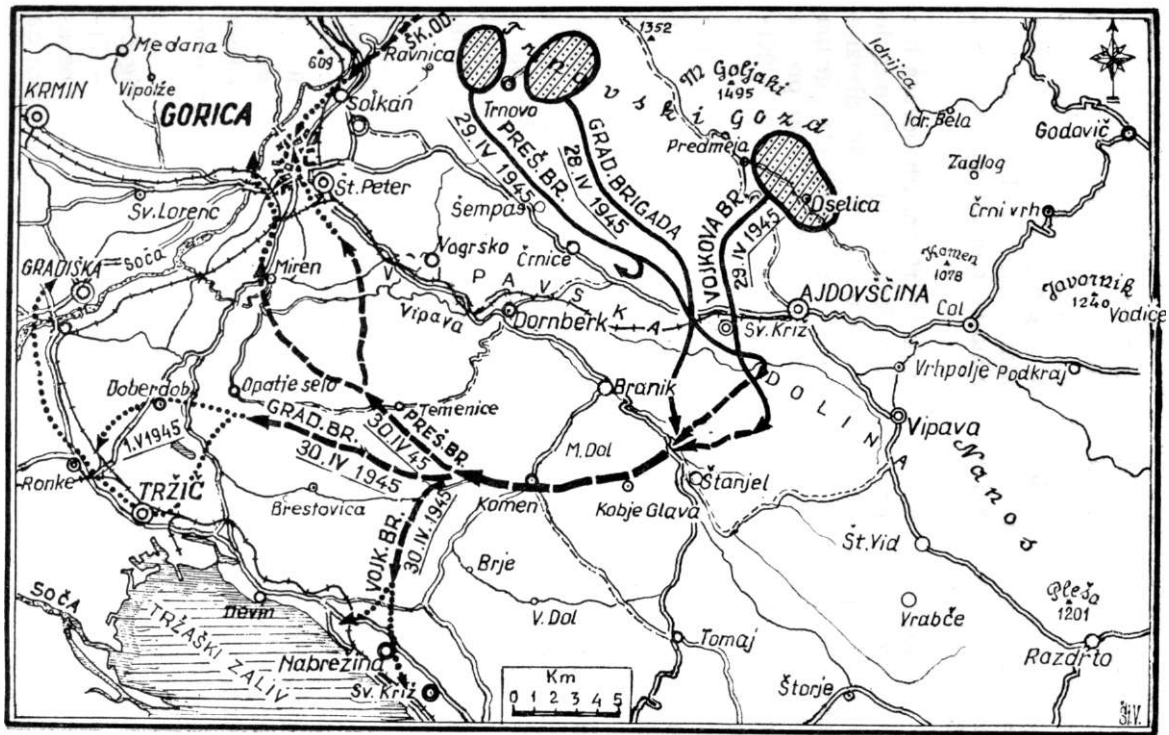
²¹⁹ IIRP, fase. 280a-I (izveštaj štaba 31. divizije od 5. 5. 1945; mesečni oper. izveštaj štaba 31. divizije od 24. 4. 1945; vojni izveštaji oper. odseka 31. divizije za 23—26. 4. 1945); SUB NOR Slovenije (izveštaj oper. odseka 31. divizije od 26. 4. 1945); Milan Trušnovec (relacija Prešernove brigade od 14. 4. 1945); IIRP, fase. 280a-I (izveštaji obav. centra Prešernove brigade od 26. i 27. 4. 1945); Sulinov dnevnik; SUB NOR Slovenije (sećanja Franca Rehara, Janeza Vranešiča i Iva Miklavčiča); »Osvoboditev Slovenskega primorja«, str. 117—187; »Gradnikova brigada«, str. 501—507.

položaje i 28. aprila upala u Ilirsku Bistricu. Iste noći formirana je posebna pokretna udarna grupa i upućena direktno prema Trstu. Već u toku popodneva komandi grada Trst, koja je već ranije organizovala u gradu četrnaest bataljona sa oko 3.000 boraca, stiglo je depešom narednje komande korpusa da se odmah dà signal za opšti ustanak, a uveče je iz Trnovske šume krenula prema Trstu i 30. divizija.

U toku sledećeg dana u rukama tršćanskih boraca bio je već skoro čitav grad, izuzev pojedinih uporišta odakle je neprijatelj još uvek pružao otpor. Jedinice 30. divizije u toku noći stigle su u predgrađe Trsta, a pokretna grupa 20. divizije oslobodila je Divaču. Te noći pošle su prema Trstu i jedinice 31. divizije. Prešernova brigada je iz Krnice krenula već u tri časa popodne i u predvečerje se probila kroz četničke i nedićevske kolone, koje su se niz Vipavsku dolinu povlačile prema Gorici. Tom prilikom je kod Dobravlja došlo do ogorčenih borbi. Izgleda da su se zasede, koje su osiguravale prelazak kolone preko puta Ajdovščina — Gorica, povukle prerano, pa je neprijatelj uspeo da preseče kolonu na dva dela: 1. i 2. bataljon su produžili put preko reke Vipave prema Planini, a 3. bataljon, koji se nalazio na začelju kolone, morao se vratiti u Gojačevo i tek dva dana kasnije vratio se u sastav brigade.

Komanda korpusa je sve dotle imala nameru da u borbama za Trst upotrebi i 31. diviziju. Bilo je, naime, i te kako važno da se u Trst stigne pre savezničkih trupa. S obzirom na to da su oklopne snage 4. armije JA već bile na domaku grada i da su u gradu pružale otpor samo još neke međusobno izolovane grupe neprijatelja, 31. divizija je dobila zadatak da skrene prema zapadu i izbije na levu obalu Soče, u Tržič i Goricu, pre savezničkih motorizovanih prethodnica.

Stoga je komanda 31. divizije uputila Vojkovu brigadu prema Nabrežini sa zadatkom da preseče put Trst — Tržič, Gradnikovu brigadu prema Tržiču radi njegovog osvajanja i Prešernovu brigadu prema Gorici sa zadatkom da osvoji mostove koji vode na desnu obalu Soče.

Oslobojenje Gorice

Prešernova brigada je već u toku dana iz Planine produžila preko Komna sa 1. bataljonom u pravcu Mirna i 2. bataljonom u pravcu Renča da bi zatim 1. bataljon napao Goricu sa južne, a 2. bataljon sa istočne strane. Na ovom putu narod ih je primao sa ogromnim oduševljenjem, častio ih i pozivao da zajedno proslave završetak rata.

Međutim, rat nije bio još završen. Italijanske kvislinške jedinice su se, doduše, rasturile i jedinice 10. SS policijskog puka povlačile duž Soče prema severu, ali su četničke, nedićevske i domobranske jedinice po svaku cenu pokušavale u Gorici da zadrže mostobran do dolaska njihovih zapadnih »saveznika«, koji bi im se priključili u borbi protiv »komunista«.

U borbama za Goricu, pored jedinica Prešernove brigade, učestvovao je i Skofjeločki odred koji je u Solkan, predgrađe Gorice, stigao preko Čepovana. Dok je u toku 1. maja Skofjeločki odred napadao neprijatelja u Gorici preko Solkana, Prešernova brigada vodila je borbu sa oko 250 četnika, koji su se branili iz železničke stanice. Posle jednodnevnih borbi 1. i 2. bataljon uspeli su da osvoje stanicu, a 3. bataljon izbio na uzvišicu sa zamkom u centru grada. Još u toku noći neprijatelj je bio primoran da se povuče iz grada preko mostova na desnu obalu Soče. Mada je na mostovima pokušao da organizuje otpor, borci 1 i 2. bataljona energičnim napadom razbili su njegovo osiguranje duž reke i preko mostova prebacili se na suprotnu obalu. Na istočnoj obali ostao je samo 3. bataljon.

Gorica je posle teških borbi u kojima je iz Prešernove brigade poginulo ili bilo ranjeno dvadesetak boraca bila oslobođena isključivo slovenačkim partizanskim jedinicama u toku 1. maja. Saveznička motorizovana prethodnica stigla je u već oslobođeni grad tek sledećeg dana.

Poslednja žarišta neprijateljevog otpora u Trstu bila su u toku 2. maja, a ostaci neprijatelja u Općinama iznad Trsta predali su se našim jedinicama 3. maja. Najduže je pružala otpor glavnina 97. armijskog korpusa, koju su

snage 4. armije JA okružile u rejonu Ilirske Bistrice, ali je i ona 7. maja položila oružje i kapitulirala.

Prešernova brigada je u Gorici ostala desetak dana i tu izvršila popunu,²²⁰ a zatim bila prebačena u Kobarid i čekala nove zadatke.²²¹

Za razvoj narodnooslobodilačkog pokreta u Sloveniji, a posebno u Gorenjskom, Prešernova brigada je veoma zaslužna.

Brigada je formirana na području, koje je okupator smatrao integralnim delom Trećeg rajha i u vreme kada je najgrublji terorom pokušavao da uništi narodnooslobodilački pokret u Gorenjskom i na taj način omogući uspešno izvršenje mobilizacije gorenjskih mladića za nemačku vojsku. TJ tome ga je, u velikoj meri, sprečavala Prešernova brigada koja je bila udarna snaga gorenjskog partizanstva i koja je bila u stanju da likvidira i manje okupatorove garnizone, da prinudi neprijatelja na odbranu, stvori slobodnu teritoriju i omogući što bolje uslove za dalji rad organa narodne vlasti. Zbog toga je neprijatelj odmah nakon njenog formiranja tako energično reagovao da joj je, zahvaljujući neiskustvu njenih boraca i starešina, na Žirovskom vrhu naneo težak poraz.

Za vreme borbenih dejstava u Notranjskom i Dolenjskom brigada je stekla najnužnija borbena iskustva i potrebnu čvrstinu da je u oktobru 1943. godine, i kasnije, postigla ono što joj nije pošlo za rukom u julu. U sadejstvu sa drugim našim jedinicama koje su tada dejstvovala na tom području ona je oslobodila veliki deo gorenjske teritorije, naročito u zahvatu Poljanske i Selške Sore,

²²⁰ Brigada se do 8. maja 1945. popunila sa 365 novih boraca, pa se ukupno tada u brigadi nalazilo 836 boraca.

²²¹ HRP, fase. 280a-I (izveštaji štaba 31. divizije od 3. do 5. 5. 1945); RSUP VOS 1-89a (izveštaj oficira OZNE 31. divizije od 8. 5. 1945); IIRP, fase. 280-11 (naređenje štaba Prešernove brigade od 29. 4. 1945); Klement Vuga (relacija štaba Prešernove brigade od 1. do 15. 5. 1945 — u srpskohrvatskom jeziku i bez štambilja i potpisa); Sulinov dnevnik; »Osvoboditev Slovenskega primorja«, str. 175—177, 196—222 i 237—241; SUB NOR Slovenije (sećanja Iva Miklavčiča, Franca Rehara i Janeza Vranešiča).

koja joj je poslužila kao baza za povremene upade na područja koja su se još uvek nalazila pod neprijateljevom kontrolom, kao i u njegove vitalne centre u Gorenjskom kao, na primer, u Skofju Loku, Kranj, Bled i Jesenice. Oslobođena teritorija u Gorenjskom ujedno je bila i baza za vojne pozadinske organe (za komandu Gorenjskog područja i potčinjene joj komande mesta), pa i za organe narodne vlasti i političke organizacije, čije dejstvovanje se odatle proširilo i na ona područja i gradove koji su se još uvek nalazili pod neprijateljevom kontrolom.

Prešernova brigada (a to se može reći i za ostale jedinice 9. korpusa) dejstvovala je u veoma specifičnim uslovima. Ona je dejstvovala u Gorenjskom i Slovenačkom primorju, na području koje je veoma komunikativno, na graničnom prostoru triju rasa (slavenske, romanske i germanske), a pre svega na delu evropskog ratišta koje je za Nemce bilo od vanrednog značaja. Možda ni u jednom delu okupirane Jugoslavije povremeno nije bilo na tako maloj teritoriji toliko neprijateljevih snaga koliko ih je bilo u Slovenačkom primorju i Gorenjskom.²²²

Upravo takva situacija je od Prešernove brigade i ostalih jedinica, koje su dejstvovale na tom području, iziskivala primenu odgovarajuće taktike koja je bila bliža taktici partizanskih no operativnih jedinica. Stoga Prešernova brigada u svojoj istoriji nema spektakularnih pobeda (sem Turjaka), ali ona i ostale jedinice uspele su brojnim i relativno sitnim akcijama i diverzijama da nanesu neprijatelju velike gubitke u živoj sili i prouzrokuju možda još veću štetu čestim prekidanjem saobraćaja na železničkim prugama koje su povezivale front u Italiji sa nemačkom pozadinom.

Međutim, imajući u vidu aspiracije italijanskih šovinstu u odnosu na Slovenačko primorje, a zatim i planove slovenačke reakcije da se Slovenija izdvoji iz »sovjetske interesne sfere« i podršku koju je ona u tim nastojanjima mogla da očekuje od Engleza i Amerikanaca, pa i sve žešći

²²² Krajem februara 1945. godine na operativnom području 9. korpusa se, prema podacima naše obaveštajne službe, nalazilo oko 320 neprijateljevih garnizona sa preko 74.000 ljudi. Što se tiče naših snaga, krajem januara 1945. godine 9. korpus je imao 11.840 ljudi, a od toga je bilo u operativnim jedinicama 8.175 boraca.

pritisak okupatorskih snaga na naše jedinice u toku poslednjih meseci rata, kao i nemogućnosti popunjavanja naših jedinica novim borcima usled nedostatka za vojsku sposobnih ljudi, svakako je najveći vojni uspeh svih jedinica 9. korpusa, pa i Prešernove brigade, bio taj da su sve do kraja rata svojim prisustvom i dejstvom pokrivala, sem Dolomita, čitavo Gorenjsko i Slovenačko primorje. One su na toj teritoriji izdržale do kraja, razbile su i odbacile preko Soče na zapad sve domobranske, četničke, nedićevske i italijanske kvislinske formacije i sačekale su, posle izvršenja svojih osnovnih zadataka, savezničke prethodnice na zapadnim granicama slovenačke teritorije i na taj način obezbedile priključenje socijalističkoj Jugoslaviji većeg dela Slovenačkog primorja i omogućile ostvarenje najveće želje tamošnjeg stanovništva.